

Städer som växer

Industrialismen kom till Sverige under 1800-talet och folk flyttade in till städerna som började växa. I städerna var det ofta fattigt och smutsigt med trånga bostäder. I mitten av 1800-talet introduceras allmän folkskola för alla barn och man byggde järnväg genom Sverige. Nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och kvinnorrörelsen växte sig stark och år 1918 infördes allmän och lika rösträtt för män. Tre år senare, år 1921, fick kvinnorna samma rätt.

Vad dog människor av?

Sverige har haft flera stora epidemier med smittsamma sjukdomar. På 1700-talet dog många i smittkoppor, på 1800-talet i kolera och 1918 i Spanska sjukan (influenza). Tuberkulos var vanligt liksom syfilis, polio, mässling, difteri och streptokockinfektioner. Alla är infektionssjukdomar som hänger ihop med fattigdom, undernäring och dålig hygien.

Födda och döda

Tabellverket inrättades 1749 och sedan dess har vi statistik på alla födselar och dödsfall i Sverige. Först då blev man också medveten om den höga barnadödligheten. En femtedel av alla spädbarn dog före ett års ålder, ofta av vanliga sjukdomar som diarré och luftvägsinfektion. En viktig uppgift för barnmorskorna blev därför att informera om amningens fördelar och spädbarnsvård vilket så småningom ledde till att fler barn överlevde.

Mödrar dog – då liksom nu

En procent av alla svenska mödrar dog i samband med graviditet och barnafödande. Översatt till nutid motsvarar det drygt 1000 kvinnor per år i Sverige. En verklighet i många afrikanska länder söder om Sahara. Kvinnor dog förr av samma orsaker som kvinnor i stora delar av världen dör av idag; svåra förlossningar, havandeskapsförgiftning med kramper, blödningar och blodförgiftning. Men de dog också i infektionssjukdomar som lunginflammation, tuberkulos och dysenteri. På sjukhusen var barnsängsfeber den vanligaste dödsorsaken.

Drottning med egen barnmorska

Drottning Ulrika Eleonora, Karl XII:s mor, hade en egen hovbarnmorska som hette Catharina Went och kom från Tyskland 1682. Mutter Catrin, som hon kallades, var skicklig i förlossningskonst och drottningen betalade henne för att bistå fattiga kvinnor ”uti denna svåra prässen”. Drottning Ulrika Eleonora var insiktsfull och gav också sina livläkare i uppdrag att utarbeta ett skriftligt förslag på hur förlossningsvården skulle organiseras i landet. Läkarna Urban Hiärne och Johan von Hoorn föreslog bland annat att man skulle öppna Barnsängs Hospitaler, men det dröjde till 1775 innan Stockholms Allmänna Barnbördshus öppnade.

Mästarinnor och lärlingar

Under 1600-talet introducerades en lärlingsutbildning för barnmorskor som fick gå i lära i fyra år hos en äldre kollega. Barnmorskorna var tidigt organiserade i skrå där man först var lärling, sedan gesäll och slutligen mästare inom sitt hantverk. Denna skråordning fanns kvar i Stockholm fram till 1819.

Svenska obstetrikens fader

Johan von Hoorn startade en formell utbildning av barnmorskor i Stockholm 1708. Därför kallas han ofta ”den svenska obstetrikens fader”, År 1711 infördes ett barnmorskereglemente i Stockholm och 1777 infördes ett för hela riket. Barnmorskorna fick ta en examen och sedan svära en ed om tystnadsplikt och att alltid hjälpa födande kvinnor och kollegor.

Ansvar och skyldigheter

År 1829 fick barnmorskan rätt att utbilda sig i instrumentlära för att kunna använda sig av förlossningstång och skarpa instrument. I slutet av 1800-talet kom skriftliga krav och hygieninstruktioner om handtvätt för att undvika spridningen av barnsängsfeber (endometrit). Från och med 1881 blev barnmorskan skyldig att föra journal. Att man kunde höra fosterljud, fostrets hjärtslag, med hjälp av en trätratt upptäcktes först 1822.

Syster Stork

Johanna Hedén var barnmorska och grundade Svenska Barnmorskeförbundet 1886. I januari år 1888 utkom första numret av Jordmodern – Svenska Barnmorskeförbundets medlemstidning som fortfarande ges ut med tio nummer per år. År 2010 kom första numret av Sexual & Reproductive Healthcare som är förbundets vetenskapliga tidskrift.

Mödradödligheten minskar

Barnmorskeverksamhet i glesbygd och antiseptisk teknik – att rengöra det som blivit smutsigt och vara noggrann med handhygien – var de mest effektiva sätten att förhindra mödradödlighet under 1800-talet. Mödradödligheten minskade kraftigt under denna period tack vare utbildade barnmorskor som med sina händer och instrument kunde stoppa blödningar och vända och förlösa de barn som kvinnan inte själv kunde föda fram. År 1908 kom en lag om att alla kommuner måste anställa en barnmorska.

Fri abort enligt lag

Dödsfall orsakade av osäkra och illegala aborter var vanligt ända fram till andra världskriget men försvann helt efter 1975 då Sverige fick en lag om fri abort. Mödrahälsovård introducerades 1937 och idag besöker nästan alla en barnmorska under sin graviditet. Hemförlossningar var ändå vanligast ända in på 1940-talet. Sedan 1960-talet sker nästan alla förlossningar på sjukhus. Endast ett fåtal planerade hemförlossningar äger rum varje år.

Utbildning och medicin räddar liv

Mödradödligheten fortsatte att minska under 1900-talet. Idag kan nästan alla dödsfall undvikas tack vare modern medicin och utbildade barnmorskor och läkare. Tillgången på medicinsk teknisk utrustning, antibiotika, blodtransfusion, preventivmedel, säkra legala aborter och mödrahälsovård och förlossningsvård gör att mödra- och barnadödligheten i Sverige idag är bland de lägsta i världen.

Legitimation och akademisk examen

Idag finns barnmorskeutbildning på elva universitet och högskolor i Sverige. Sedan 1950-talet krävs att man är legitimerad sjuksköterska för att komma in på utbildningen. Barnmorskeutbildningen är en specialistutbildning med egen legitimation. År 1982 disputerade den första svenska barnmorskan och till och med år 2010 har 100 barnmorskor lagt fram sina doktorsavhandlingar.

Har du träffat en barnmorska?

Du träffar barnmorskor på ungdomsmottagningen, mödrahälsovården, förlossningsavdelningen, BB, amningsmottagning, gynekologiskmottagning eller vårdavdelning, preventivmedelsmottagning, abortmottagning, IVF-klinik, ultraljudsavdelning, eller fostermedicinsk mottagning.

Nästan alla har träffat en barnmorska!

300 ÅR MED UTBILDADE BARNMORSKOR, 125 ÅR MED ETT EGET FÖRBUND OCH EN NOLLVISION FÖR MÖDRADÖDLIGHET.

BARNMORSKAN 300 ÅR. Barnmorskan ansvarar för vården av den friska gravida kvinnan, den normala förlossningen och barnsängstiden och det nyfödda friska barnet. Barnmorskan arbetar helt självständigt i sin yrkesutövning och kompetensområdet är sexuell och reproduktiv hälsa. Barnmorskan ansvarar för det normala, läkaren för eventuella komplikationer. Så har det varit allt sedan Johan von Hoorn och de edsvurna barnmorskorna 1711 fram till våra dagar.

Det var en gång...

För trehundra år sedan var Sverige ett fattigt u-land. Större delen av befolkningen levde på landsbygden. Man levde i storfamilj och hade små jordbruk med självhushåll. Alla behövdes som arbetskraft – även barnen. Någon skola för alla fanns inte men prästen höll husförhör och en del lärde sig läsa och skriva. Kungen och den protestantiska kyrkan styrde landet. Man trodde på Gud och Djävulen, troll och vättor och andra övernaturliga krafter och väsen.

Sverige var också en krigsmakt som krigade och försvarade landet mot fiender och inkräktare. År 1617 fick Sverige sin första skrivna riksdagsordning och under 1700-talet koncentrerades makten till städerna. År 1663 grundades Collegium medicum, det svenska medicinalväsendets första organisation. Man ville stävja kvacksalveriet och ansåg att reformer var nödvändiga.

Hur många barn?

Kvinnor födde många barn under större delen av sitt fertila/reproduktiva liv. Barn föddes både inom och utom äktenskapet. Barnamord och abort förekom trots att det var förbjudet och belagt med dödsstraff. Trolovning, en gammal sed från medeltiden, var fortfarande vanligt och räknades som äktenskap när det gällde barnens arvsrätt, men år 1734 kom en lag om att giftermålet måste ske i kyrkan. Många barn blev moderslösa eftersom mödradödligheten var hög och om ingen annan i familjen kunde ta hand om dem riskerade de att dö.